

болуп келет. Акындын ырларын бир гана фольклор, элдик этнопедагогикалык булак катары эле пайдаланбастан, оторчулук доорду өз көзү менен көрүп, ошол доордо жашаган кыргыз инсанынын көз караштарын чагылдырган тарыхый булак катары да пайдалануу зарылдыгын баса белгилейбиз. Ал үчүн акындын ырларындагы этнопедагогикалык идеяларга толук анализ жүргүзүп, башка булактар менен салыштырып изилдөө жакшы жыйынтыгын берет деген ойдобуз.

Колдонулган адабияттар:

1. **Кубатова, А.Э.** Кыргызстандагы жадидчилик кыймылы (1900-1916) [Текст] / А.Э. Кубатова. – Б.: КР УИА, 2012. – 199 б.
2. **Сооронов, О.** Молдо Кылыч. Казалдар [Текст] / О. Сооронов. – Ф.: Адабият, 1991. - 256 б.
3. **Асаналиев, К.** Молдо Кылыч. Казалдар [Текст] / К. Асаналиев, О. Сооронов. – Б.: Турар, 2017. – 784 б.
4. **Абдылдаев, М.К.** Мурас [Текст] / М.К. Абдылдаев. – Ф.: Кыргызстан, 1990. - 448 б.
5. **Шеримбекова, А.М.** Молдо Кылыч Шамыркан уулунун чыгармаларындагы педагогикалык ойлор [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед.наук: А.М. Шеримбекова. – Бишкек, 2016. – 204 б.
6. **Жусуева, С.К.** Формирования исторических очерков как литературный жанр в кыргызской литературе [Текст] / С.К. Жусуева, Б.Т. Исмаилова // Наука. Образование. Техника.- Ош: КУУ, 2019. - №3. - С.52- 58.
7. **Исмаилова, Б.Т.** Особенности формирования кыргызской литературной критики [Текст] / Б.Т.Исмаилова // Наука. Образование. Техника. – О: КУУ, 2019. - №3. - С.58 - 66.

Поступила в редакцию 26.01.2021 г.

УДК 809.434.1.(575.2)(043.3)

Заирова А.Р.

аспирант Кыргызско-Узбекского Междун. универ., Кыргызская Республика

КЫРГЫЗ ЖАНА ӨЗБЕК ТИЛДЕРИНДЕГИ УЧУР ЧАКТЫ УЮШТУРУУЧУ ЖАРДАМЧЫ ЭТИШТЕР

Бул макалада изилдөөнүн предмети катары кыргыз жана өзбек тилдериндеги учур чакты уюштуруучу жардамчы этиштер жана алардын лексико-грамматикалык маанилери каралат. Изилдөөнүн негизги максаты эки тилдеги учур чакты уюштуруучу жардамчы этиштердин маанилерине жана алардын кепте колдонулушуна анализ жүргүзүү болду. Макалада салыштырма-типологиялык талдоо жүргүзүлүп, кыргыз жана өзбек тилдериндеги жардамчы этиштердин маанилик жактан окшоштуктары жана айырмачылыктары каралды. Изилдөөнүн жыйынтыгында кыргыз тилиндеги ар кандай жардамчы этиштер өзбек тилиндеги жардамчы этиштерге маанилик жактан туура келсе да, тыбыштык жактан бир топ өзгөрүүлөргө учураганын көрдүк. Этиш сөздөр негизги кыймыл-аракеттик маанисин жардамчы этиш катары татаал этиштин тутумунда келген кезде өзүнүн лексико-грамматикалык маанисинен толук же жарым-жартылай алыстап кетери анык болду. Изилдөөнүн натыйжасы өзбек тилдүү студенттерге кыргыз тилинин практикалык курсун окутууда колдонууга сунушталат.

***Негизги сөздөр:** жардамчы этиш; чак; каражат; татаал этиш; мүчө; негиз; сөздүк; морфология; грамматика; сөз.*

ВСПОМОГАТЕЛЬНЫЕ ГЛАГОЛЫ ОБРАЗУЮЩИЕ НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ В КЫРГЫЗСКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ

В данной статье предметом исследования являются вспомогательные глаголы, которые образуют настоящее время кыргызском и узбекском языках, и их лексико-грамматические значения. Целью данной работы является проведение анализа на значения вспомогательных глаголов и их использовании в речи. В статье использовано сравнительно-типологический метод и рассмотрены семантические сходства, и различия между вспомогательными глаголами в кыргызском, и узбекском языках. В данной статье рассматривается результат исследования фонетических изменений при семантических соотношениях вспомогательных глаголов в кыргызском и узбекском языках. В итоге выявлены, что глаголы полностью или частично отклоняются от своего лексико-грамматического значения, когда значение основного действия входит в систему сложных глаголов как вспомогательные глаголы. Результаты исследования рекомендуются к использованию в обучении практического курса кыргызского языка узбекоязычным студентам.

Ключевые слова: *вспомогательный глагол; время; средство; сложные глаголы; окончание; основание; словарь; морфология; грамматика; слово.*

AUXILIARY VERBS THAT FORM THE PRESENT TENSE IN KIRGIZ AND UZBEK LANGUAGES

In this article, the subject of research is the auxiliary verbs which formed in present tense in kyrgyz and uzbek languages and their lexical-grammatical meanings. The purpose of this work is to analyze the meanings of auxiliary verbs and their use in speech. The article is used comparative typological method and considered the semantic similarities and auxiliary verbs differences in kyrgyz and uzbek languages. This article examines the result of the study of phonetics changes in the semantic correlations of auxiliary verbs in the kyrgyz and uzbek languages. As a result, it was revealed that the verbs completely or partially deviate from their lexical and grammatical meaning when the meaning of the main action is included in the system of complex verbs as auxiliary verbs. The results of the study are recommended for use in teaching practical course of kyrgyz language to uzbek speaking students.

Key words: *auxiliary verb, tense, time, means, complex verbs, suffixes, equipment, dictionary, morphology, grammar, word.*

Кандай гана кыймыл-аракет болбосун сөзсүз түрдө белгилүү бир чакта ишке ашат эмеспи. Ал эми ошол аткарылган, аткарылып жаткан же аткарыла турган кыймыл-аракетти кепте этиш сөздөр туюндурат. Этиш сөздөр, ошентип, ар бир чакты туюндуруу маанилерди билдирет. Алардын лексико-грамматикалык каражаттары болот. Бул чакан макалада учур чактын айрым каражаттары тууралуу сөз кылабыз.

Кыргыз тили илиминде бул убакка чейин эле кыргыз тилиндеги учур чактын уюштуруунун негизги грамматикалык каражаттары катары тилчи-илимпоздор эки жолду карап келишкен. Алардын биринчиси кыймыл атоочтун –уу мүчөсүнө –да мүчөсүнүн жалганышы аркылуу болсо, экинчи жолу катары аналитикалык форма аркылуу уюшулган жардамчы этиштерди карап келишет. Ал жардамчы этиштер жат, тур, отур, жүр.

Ал эми өзбек тилчи-окумуштуусу К. Сапаев да «Азыркы өзбек тили» деген эмгегинде жогоруда аталган жардамчы этиштердин жардамы менен жасалган учур чакты белгилеп, кыймыл атоочтун – моқда мүчөсүнө жак мүчөлөрүнүн жалганышы аркылуу уюшулушун көрсөтүп кеткен. Бирок К.Сапаев –*жат* жардамчы этиш сөзүн –*этир* аффикси катары карап, ал аффикс оозеки кепте да, жазууда да уңгуга кошулуп же биригип айтылып жазыла берет.

Мисалы: Саида бир нима ёзаётибди, ёзган нарсани кизик булса керак, дамда-дам илжайиб кулаётибди (А.К). Бул маселеге макаланын жүрүшүндө дагы токтолобуз.

Кыргыз тилинде учур чакты уюштуруучу лексико-грамматикалык каражаттар болуп *жат, тур, жүр, отур* деген сыяктуу жардамчы этиштер саналатда [1, 211-б.; 1, 142-б.], алар татаал этиште (татаал болуп айтылышты) уюштурат: *иштеп жатат, сүйлөп турат, окуп жүрөт, сүрөт тартып отурат*.

Өзбек тилинде болсо учур чакты уюштуруучу каражаттар катары *тўрмоқ, юрмоқ, ўтирмоқ* жардамчы этиш сөздөрү жана – *япти, - ётир* уландысы кыймыл аракеттин улантайгандыгын, кайталанып тураарын билдирет жана учур чакты уюштурууда да татаал этиштин курамында колдонулат. Мисалы: *Соат юриб турибди, мен уни хар кунни кўриб тураман. Бу ариқда сув қишин-ёзин оқиб туради*.

Жардамчы этиштердин биз талдоого алгандарынын ар бирин өзүнчө иликтеп, талдайбыз.

Жат

Татаал этиштин тутумунда негизги этиш катары да, жардамчы этиш катары да келе алган оошмо жардамчы этиштердин катарына «жат» этиш сөзү да кирет. Жардамчы этиш катары келгенде негизги этиш сөзгө жалганып кыймыл-аракеттин учур чакта болуп жана улантайлып жаткандыгын туюндуруп бере алат.

Жат этиш сөзүнүн кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгүндө төмөндөгүдөй маанилери берилет:

- 1) Горизонталдык абалда болуу;
- 2) Белгилүү жерде болуу;
- 3) Кандайдыр бир жерде бар экендиги белгилүү болуу;
- 4) Жапырылуу, жыгылып калуу;
- 5) Түнөө, конуу, түнөп-конуп бир жерде болуу;
- 6) Таандык, тиешелүү болуу;
- 7) Атоочтук мааниде «абдан», «жеткен», «ашкан» деген мааниде;
- 8) Татаал этиштин тутумунда жардамчы этиш катары келет [2, 478-б.].

Жат жардамчы этиши чакчылдын *-а, -ып* формаларындагы негизги этиштер менен жак боюнча өзгөргөн абалда айкашып келип учур чак маанисин билдирет. Бул жардамчы этиш этиштин бардык формаларынын мүчөлөрүн кабыл алып, андан ары өзгөрө да берет: *бара жатам, келе жатат, жазып жатышат, сабап жатам, айтып жатасың, күлүп жатат, багып жатам, иштеп жатабыз, окуп жатасыз ж.б.*

Жат жардамчы этиши аркылуу уюшулган татаал этиштер чыныгы учур чак маанисин билдиргенде төмөнкүдөй касиеттерге ээ болот:

1. Өзүнүн этиштик кыймыл-аракеттик маанисин солгундатып, көбүнчө андан ажырап да калып, айкашып келген негизги этиш (чакчыл формадагы) билдирген кыймыл-аракеттин чак, жак, сан белгилерин гана түшүндүрүп калат [3, 140-б.]. Мисалы: *Али эрте, тоо арасын ымырт басып жатат. (Ч.А.) Ошол жалынды эчтеме менен өчүрө албай жатпайбы;*

2. Негизги этиш (чакчыл) билдирген кыймыл-аракеттин чак, жак, сан белгилерин түшүндүрүү менен бирге өзүнүн этиштик лексикалык маанисин солгундатат. Мисалы: *Экөөбүз бири-бирибизге ылайык келбеген карама-каршылыкпыз, ошон үчүн сен мени кубалап жатасын;*

3. Жат жардамчы этиши менен уюшулган татаал учур чак этиштер тыбыштык кыскартууларга да дуушар болот. Үч тутумдан турган татаал учур чактарда акыркы түгөйү (жат) түшүп да калат. Түшүп калса да, анын учур чак мааниси сактала берет. Тыбыштык кыскартууларга учураган кезде негизги этиш сөзгө бириккен абалда айтылып да жазылып да калат. Кыргыз тилинде мындай жазууга жана айтууга жол берилген. Азыркы кыргыз тилинде мындай көрүнүштөр өтө арбын. Мисалы: *Бөрүлөр топоздорду имере тоорунуп, улам бир орундан бир орунга секирип, ыңгайлуу удулду аңдыбатышты (Ч.А).*

Өзбек тилинде болсо *ётмоқ-* (*жат-*) этиш сөзү негизги этиш сөз катары кеңири колдонулган этиш сөздөрдүн катарына кирет да, кыргыз тилиндеги сыяктуу эле маанилерди туюндурат. Мисалы: *Йулчи қуруқ наmatка ётиб, устига кўрпача ёпинди.(Ойбек) Кўйлак сандиқда ётибди (А.М.).*

Маанилик жактан алып караганда *ётмоқ-* *этиш сөзү* негизги этиш сөз катары да жардамчы этиш сөз катары да келе алат. Жардамчы этиш катары келген кезде *жат* сөзү көпчүлүк учурда *-япти* жана *-ётир* уландылары менен айтылат, кыймыл аракеттин учур чакта болуп жаткандыгын жана улантаылып жаткандыгын туюндурат.

1. *ётмоқ-* этиш сөзү жардамчы этиш катары келип, кыймыл-аракеттин болуп жаткандыгын жана улантаылып жаткандыгын билдирип, өзгөрүүсүз абалда колдонулушу мүмкүн. Мисалы: *Уч хонали уй бўм-бўш, хувиллаб ётарди (А.У.). Бу эълонлар олдида турли касбдаги одамлар уймаланиб ётади (А.У.);*

2. Өзбек тилинде учур чак чакчылдын *-а, -й* мүчөлөрүнө *-ётир* уландысына жак, таандык мүчөлөрүнүн жалганышы аркылуу да жасалат: *келаётирман, келаётирсан. Кум-кук водийларда пулат излардан кечаётир қора поезд учиб, қарсиллаб (Х- Олимжон). Вагонларни тулдириб жунаётган одамлар орасида Розия гоя; куриниб, гоҳ куринмай бораётибди. (П.Кодиров)* Орфографиялык талап боюнча өзбек тилинде жардамчы этиштер менен негизги этиштер бириктирилип жазылат;

3. Чакчылдын *-а, -й, -ып* мүчөлөрүнө *-яп* аффиксинин жалганышы аркылуу да уюшулат [4]. Мисалы: *келяпти, куляпти, куляпсиз, кетяпмиз. Манзурагон балерина булгани уқияпти (А.Қаҳор). Саксон отанинг кузлари пириллаб кетяпти. (Ойбек) Қуёш кимхоб парчасига ял-ял ёниб уфқдан кўтарилаяпти (Умида Бону).* Учур чактын мындай жол менен жасалышы кыргыз тилиндеги *жат-* жардамчы этиши аркылуу жасалган абалга тура келет. Мисалы: *Бара жатам –борияпти, жазып жатам – ёзияпти, сүйлөп жатат – гапирияпти* ж.б.;

4. Ошондой эле өзбек тилинде кыргыз тилинен айырмаланып *-моқда* аффиксине жак, сан мүчөлөрүнүн айкашуусу аркылуу учур чак мааниси уюшулат. Мисалы: *келмоқдаман, келмоқдамиз, келмоқдасан, келмоқдасиз, келмоқдалар* ж.б.

Тур

Негизги этиш сөз катары да, жардамчы этиш сөз катары да колдонула берген «тур» жардамчы этиши кыргыз тилинде да, өзбек тилинде да чакчылдын *-ып* формасындагы саналуу гана этиштер менен айкашып келип, татаал учур чакты уюштурат.

Негизинен кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгүндө «тур» сөзү төмөнкүдөй маанилерге ээ:

- 1) Тикесинен келген абалда, баса турган абалда болуу;
- 2) Белгилүү бир жерде, үйдө турак алып, тиричилик кылуу;
- 3) Өлбөй-житпей жашап калуу;
- 4) Белгилүү бир орунда, жайда болуу;

- 5) Кызмат ордун ээлөө, дайындалуу;
- 6) Бар болуу, болуу;
- 7) Баасын, наркын билдирүү үчүн колдонулат;
- 8) –мак, -сун, -гай формаларында келгенде «түгүл, «ал гана эмес» деген сыяктуу күчөтүү маанисин берет [2, 539-540-б.].

Ал эми жардамчы этиш катары келгенде бул сөз кыргыз жана өзбек тилдеринде өзүнүн аталган лексикалык кыймыл-аракеттик маанилеринен толук же жарым-жартылай алыстап негизги этишке кошумча маани тартуулап, кыймыл-аракеттин улантылып жаткандыгын билдирип калат.

Тур жардамчы этиш өзү кыргыз жана өзбек тилдеринде чакчылдын *-а, -ын, -й* мүчөлөрүн кабыл алып, этиштин жак, чак, сан көрсөткүчтөрү менен өзгөрүүгө жөндөмдүү болот. Мисалы: *айтып турам – айтиб тўрибман, иче турат – ича туради, сүйлөп турат – гапириб турибди, жашай турабыз – яшай турамиз, жеп турат- еб турибди, ойной тур – ўйнай тур, көрүп турам -кўриб турибман. Кудай биздин көкүрөгүбүздө, ал биздин аң-сезимибиз аркылуу өзүбүзгө таасир этип турат. (Ч.А.) Хайт менга бошқа йўлни ҳозирлаб турибди. (В.К.) Оч уйда нон турмас. (макал)*

Жүр

Учур чакты уюштуруучу жардамчы этиштердин катарында *жүр-* (*юрмоқ-*) этиши да бар. Бул этиш сөз кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгү боюнча алып караганда төмөнкүдөй маанилерди туюндурат:

- 1) Бир жакты көздөй басуу, кадам таштоо;
- 2) Барууга, бирге жөнөөгө чакыруу иретинде колдонулат;
- 3) Кандайдыр бир жерде болуу, туруу, жашоо;
- 4) Иштелүү, аткаруу процессинде болуу;
- 5) Бирөөгө жалданып иштөө, жумуш кылуу;
- 6) Бир нерсенин ордун алмаштыруу, барабар келүү;
- 7) Транспорт, механизмдердин кыймылга келүүсү;
- 8) Суу, жаан, сел каптоо;
- 9) Агымда болуу, согуп туруу;
- 10) Көнүлү жакын болуу;
- 11) Шахмат, шашки, тогуз коргоол оюндарында фигураларды жылдыруу;
- 12) Белгилүү бир абалда, жагдайда, жүрүш-турушта болуу;
- 13) Бар болуу, болуу;
- 14) Көмөкчү этиш катарында колдонулат. [2. 548-бет] Мисалы: *Жанымда жаш бала жүрөт. Трактор тырылдап жүрүп кетти. (оозеки кептен) Юрган - дарё, ўтирган – бўйра. (макал) Мен ана у сўқмоқдан юрсам ҳам бўлади. (А.К.)*

Өзбек тилинде да *юрмоқ - жүр* этиш сөзү кыргыз тилиндегидей эле маанилерде колдонулат жана жардамчы этиш катары келгенде учур чакты уюштуруучу каржат катары татаал этиштин тутумунда келет.

Жүр жардамчы этиши чакчылдын *-ын* формасындагы саналуу гана негизги этиштер менен айкашып келип татаал учур чакты уюштурат. Мында да жардамчы этиш (*жүр*) чакчыл мүчөсүн (*-а*) кабыл алып, анан жак, чак, сан боюнча өзгөрүүлөргө дуушар болот. Мисалы: *окуп жүрөт – ўқиб юрибди, иштеп жүрөм – ишлаб юрибди,*

байкап жүрөсүң – пайкаб юрибсан, айтып жүрөм – айтиб юрибман. Кудага шүгүр, университетте окуп жүрөм («Эркин Тоо»). Биз болсок көптүн бири болгон туткунда калбайлы деп андан качып жүрөбүз (Ч.А.). Бирок күнүгө эле бир эшек тоо этегинде сандалып жүрбөйт да (Ч.А.) Энди ортиқча гапга ҳожат йўқлигини англаб, хасталар ётоғига қараб юрди (Т.Х.). Тишингни қайраб юрибсан (Т.Х.).

Отур

Татаал учур чакты уюштуруучу жардамчы этиштердин бири – *отур* - *ўтирмоқ*. *Отур* этиш сөзү кыргыз тилинде да, өзбек тилинде да негизги этиш катары да, жардамчы этиш катары да колдонулат. Мисалы: *Ал өз ордунан жылбай отурат. (оозеки кеп) Палос сотсанг кўшинингга сот, бир чекасинда ўзинг ўтирасан.*(макал)

Кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгүндө келтирилген маанилерине токтоло кетсек: 1) Жерге, белгилүү бир орунга, ээрге жана башка жайга көчүк коюп, орун алуу; 2) Жардамчы этиш катары кыймыл-аракеттин созулушун, үзгүлтүксүз болуп тургандыгын көрсөтүү үчүн колдонулат [5, 303-б.].

Ал эми өзбек тилиндеги маанилерине токтолсок, кыргыз тилинен айырмаланып дагы бир нече кошумча маанилерди туюндурат:

- 1) Жерге, же бир жерге орун алып отуруу;
- 2) Отуруп жасала турган ишке киришүү;
- 3) Бир жакка баруу үчүн транспортко түшүү, минүү;
- 4) Бир жумушка орношуу же дайындалуу;
- 5) Белгилүү биржайда белгилүү бир убакытка калуу, болуу;
- 6) Эркиндиктен же эркин аракет кылуу укуктарынан ажыроо;
- 7) Жабышып орноп калуу;
- 8) Туура келүү, жарашуу;
- 9) Көңүлүнө жагуу, ынануу;

10) Жардамчы этиш катары келет. Мисалы: *Фотихадан сўнг хар ким ўз ишига ўтирди(А.К.). Оёғидаги қизил сахтиён этиги ўзига жуда ўтирган (Ш.Т.). Биз нимани тушунамиз, тушунсак сиздан сўрап ўтирармидик (П.Т.).*

Чакчылдын *-а,-ып, -й* мүчөлөрү жалганган негизги этиш сөзгө биригип , кыймыл аракеттин учур чакта болуп жана сүйлөп жаткан убакта улантылып жаткандыгын билдирет.

Мисалы: *байкап отурам – пайқаб ўтирибман, айтып отурат – айтиб ўтирибди, иштеп отурасың – ишлаб ўтирибсан.*

Башка жардамчы этиштерден айрымаланып, отур- жардамчы этиши татаал учур чактын тутумунда өзүнүн лексикалык кыймыл-аракеттик маанисин кээде сактап калат. Мисалы: *Эмне кылалы эми, түбүбүзгө келип эне бөрү улуп отурат, бөлтүрүктөрүнө ыйлап отурат (Ч.А.). Айтдириб юборишимни кутиб ўтирмай, бор-йўғимда ҳам келиб туринг (С.А.).*

Өзбек тилдүү студенттерге өтүлүүчү материалдын түшүнүктүү жана жеткиликтүү болуусу үчүн да кыргыз жана өзбек тилиндеги жардамчы этиштердин лексико-грамматикалык маанилерин салыштырып үйрөнүү максатка ылайык келет. Анткени бөтөн тилди үйрөнүүдө өз эне тилинин грамматикасы менен салыштырылып үйрөтүлөт эмеспи, ошондуктан өзбек тилдүү студенттерге кыргыз тилинин практикалык курсун өтүү процессинде өзбек тилинин грамматикасы жана эки тилдин ортосундагы окшоштук жана айырмачылыктарга токтолуп кетүүгө жана этиш сөз түркүмүнүн чак категориясын өзбек тилдүү студенттерге окутууда учур чакты уюштуруучу каражаттар катары жогорудагы

талданган жардамчы этиштерге токтолуп кетүүгө туура келди. Этиш сөздөр негизги кыймыл-аракеттик маанисин жардамчы этиш катары татаал этиштин тутумунда келген кезде өзүнүн лексико-грамматикалык маанисинен толук же жарым-жартылай алыстап кетет. Кыргыз тилиндеги ар кандай жардамчы этиштер өзбек тилиндеги жардамчы этиштерге маанилик жактан туура келсе да, тыбыштык жактан бир топ өзгөрүүлөргө учураганын көрдүк. Ошондуктан кыргыз жана өзбек тилдериндеги жардамчы этиштердин салыштырып изилдөө иши актуалдуу болуп саналат.

Жыйынтыктар:

1. Келечекте жардамчы этиштер, алардын табияты, маанилери, негизги этиш менен бирге жарата турган лексико-грамматикалык маанилери изилдениши керек;

2. Жардамчы этиштерди тектеш тилдердин материалдары менен салыштыруу аркылуу изилдөө ар бир тилдин жана жалпы эле түрк тилдеринин айрым тактала элек маселелердин чечилишине өбөлгө болоору белгилүү болду.

Колдонулган адабияттар:

1. Кыргыз тилинин грамматикасы: морфология [Текст].- Фрунзе, 1964.
2. Кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгү 1,2-бөлүк [Текст]. – Б.: Салам, 2016.
3. **Абдувалиев, И.** Кыргыз тилинин морфологиясы [Текст] / И. Абдувалиев. - Бишкек, 2008. – 284 б.
4. **Давлетов, С.** Азыркы кыргыз тили: морфология. [Текст] / С.Давлетов, С.Кудайбергенов.- Фрунзе, 1980. – Б. 140 - 152.
5. **Абдулдаев, Э.** Кыргыз тили. Педагогикалык факультеттери үчүн окуу китеби [Текст] / Э. Абдулдаев, С. Давлетов.- Фрунзе, 1986. - Б.176 - 178.
6. **Кудайбергенов, С.** Кыргыз тилиндеги этиштин жасалышы [Текст] / С. Кудайбергенов.- Ф.: Мектеп– 1979.- Б. 5 - 7.
7. **Магруппова, З.М.** Узбек тилинин изохли лугати I-II том. [Текст] / З.М.Магруппова.-Москва, 1981.
8. **Сапаев, К.** Хозирги узбек тили Морфемика суз ясалиши ва морфология [Текст] / К.Сапаев.- Тошкент.- 188б.
9. **Хожиев, А.** Узбек тили морфологиясы, морфемикаси ва сўз ясалишининг назарий масалалари [Текст] / А.Хожиев.- Ташкент: Фан, 2010.
10. **Пазилова, Т.Ж.** Тектеш жана тектеш эмес тилдердеги этиштердин көптүк саны [Текст] / А.Заирова // Наука. Образование. Техника.- Ош: КУУ, 2020.- №2 (68). - Б.74 - 78.

Поступила в редакцию 27.01.2021 г.

УДК 82/821-29

Сарыков С.Т.

к.филол.наук, доцент Кыргызско-Узбекского Междун. универ., Кыргызская Республика

Тентимишова А.К.

к.филол.наук, ст.преп. Кыргызско-Узбекского Междун. универ., Кыргызская Республика

ТЕНТИ АДЫШЕВАНЫН ЫРЛАРЫНДАГЫ ТУРМУШ АКЫЙКАТТАРЫ

Макалада изилдөөнүн предмети катары Тенти Адышеванын поэзиясынын философиялуулугу каралды. Изилдөөнүн максаты - Тенти Адышеванын поэзиясы улуттук поэзиянын бир бөлүкчөсү катары көркөмдүк-поэтикалык өзгөчөлүгү, улуттук өң-түсү, өзүнө гана